

Beleidsplan DBNL 2021-2023

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding	4
2. Over DBNL	5
3. Organisatie	6
3.1. Beleid	6
3.2. Uitvoering	7
3.3. Advies	8
4. Terugblik afgelopen beleidsperiode	9
5. Krachtlijnen	11
6. Activiteiten	12
7. Communicatie	16
8. Financiën	16
Colofon	17

OMVANG & GEBRUIK

17.500

Omvang collectie in titels 2021

Ruim **5 miljoen**

Omvang collectie in pagina's 2021

5 miljoen

bezoeken per jaar

COLLECTIE

Boeken en tijdschriften

Van vroeger tot nu

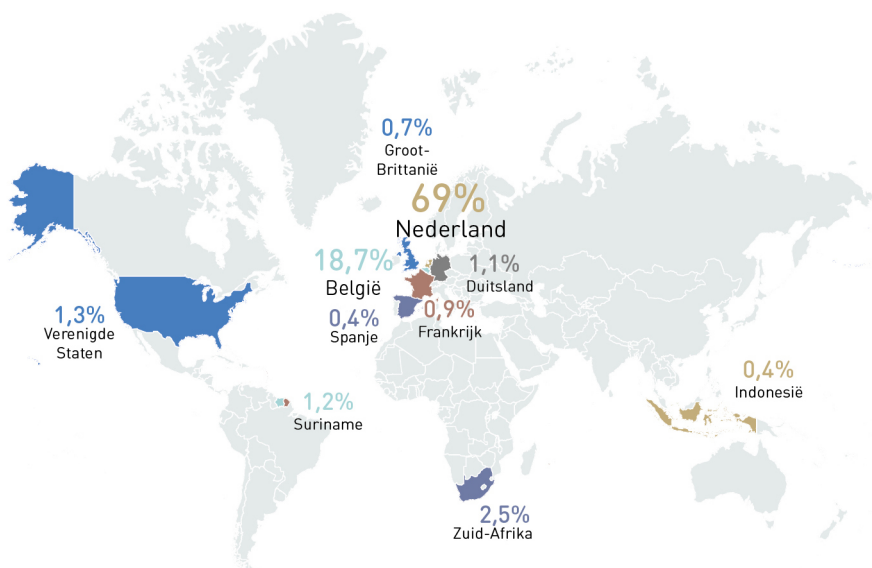

Letterkunde, taalkunde en cultuurgeschiedenis

Representatief voor het Nederlandse taalgebied

TOP 10 HERKOMST GEBRUIKERS

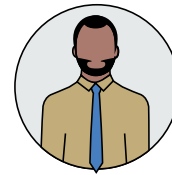
DOELGROEPEN

Literatuur- en taalwetenschappers/ (cultuur)historici

Liefhebbers van literatuur en de Nederlandse taal

Docenten/ leraren

Studenten/ leerlingen

KRACHTLIJNEN

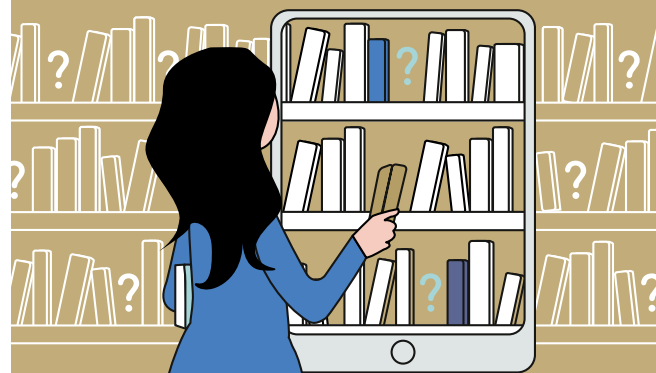
1. Optimale digitale beschikbaarheid en toegankelijkheid

De DBNL is zo goed mogelijk beschikbaar en toegankelijk voor iedereen

2. Representativiteit en meerstemmigheid

De DBNL-collectie wordt meerstemmiger en representatiever voor de Nederlandse letterkunde, taalkunde en cultuurgeschiedenis

1. INLEIDING

De Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (DBNL) is een digitale collectie van teksten die behoren tot de Nederlandse letterkunde, taalkunde en cultuurgeschiedenis van de vroegste tijd tot heden. De collectie representeert het hele Nederlandse taalgebied en komt tot stand door een samenwerking tussen de Taalunie, de Vlaamse Erfgoedbibliotheek en de Koninklijke Bibliotheek (KB), nationale bibliotheek van Nederland. Miljoenen bezoekers uit de hele wereld raadplegen jaarlijks de website www.dbnl.org.

Het beleid voor de DBNL wordt bepaald door de Commissie DBNL. In de Commissie DBNL zetelen vertegenwoordigers van de Taalunie, de KB en de Vlaamse Erfgoedbibliotheek. De drie organisaties zijn samen verantwoordelijk voor het beleid en de kaders voor de collectievorming van de DBNL. De Taalunie zorgt voor het grootste gedeelte van de financiering. De KB neemt de meeste uitvoerende werkzaamheden voor haar rekening. De Vlaamse Erfgoedbibliotheek zijn het eerste aanspreekpunt in Vlaanderen voor de DBNL en ondersteunen de uitvoering vanuit Vlaanderen.

De afgelopen beleidsperiode stond in het teken van het verder uitbouwen en verankeren van de DBNL in Nederland en Vlaanderen. Zo werd een inhaalslag gemaakt om meer werken uit Vlaanderen beschikbaar te kunnen stellen en is de website gebruiksvriendelijker en toegankelijker geworden, onder andere door het verbeteren van de zoekfunctionaliteit. Het rechtenvrije gedeelte van de collectie wordt inmiddels aangeboden in voor wetenschappelijk onderzoek geschikte bestandsformaten. Mede dankzij deze inspanningen en de publiciteit rond het DBNL-jubileum in 2019 nam het gebruik flink toe. Het belang van de digitale beschikbaarheid van de DBNL-collectie werd nog eens onderstreept door de wereldwijde covidcrisis, die velen noopte tot thuiswerken en digitaal lezen. Ook dat heeft een positief effect gehad op de bezoekcijfers. In hoofdstuk 4 staat een uitgebreide beschrijving van wat gerealiseerd is in de afgelopen beleidsperiode.

De in het vorige beleidsplan benoemde krachtlijnen blijven voor een deel actueel in deze beleidsperiode. De Commissie DBNL zet voor de periode 2021-2023 in op twee krachtlijnen: **optimale beschikbaarheid en toegankelijkheid, en representativiteit en meerstemmigheid**. Het is onze ambitie de DBNL-collectie zo goed mogelijk beschikbaar te stellen voor uiteenlopende gebruikers, uiteraard met inachtneming van auteursrechten. Daarnaast worden concrete stappen gezet om de representativiteit en meerstemmigheid van de DBNL-collectie te vergroten - binnen de kaders van de Nederlandse letterkunde, taalkunde en cultuurgeschiedenis. In dit beleidsplan wordt beschreven hoe we deze ambities gaan realiseren.

Commissie DBNL, december 2020

David Coppoolse (coördinator a.i., Vlaamse Erfgoedbibliotheek), Lucinda Jones (hoofd Collecties, KB), Ryanne Keltjens (dienstcoördinator DBNL, KB), Martijn Nicolaas (voorzitter, senior beleidsadviseur, Taalunie), An Renard (directeur Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience / secretaris-penningmeester Vlaamse Erfgoedbibliotheek) en Folkert de Vriend (beleidsadviseur, Taalunie).

2. OVER DBNL

De kern van de DBNL is de unieke collectie van in zeer hoge kwaliteit gedigitaliseerde teksten uit de Nederlandstalige literatuur, taalkunde en cultuurgeschiedenis met de bijbehorende (meta)data. Daar ligt de kracht van de DBNL.

Visie

Nederlandstalig literair en cultuurhistorisch erfgoed zou wereldwijd zoveel mogelijk vrij toegankelijk moeten zijn voor iedereen die daarvan kennis wil nemen, om:

- wetenschappelijk onderzoek en onderwijs binnen de internationale Neerlandistiek (en de bredere geesteswetenschappen) te ondersteunen
- de Nederlandstalige leescultuur te versterken
- bij te dragen aan een gezonde democratie door verdieping en kritische waarheidsvinding te faciliteren
- de zichtbaarheid van de Nederlandse taal en de Nederlandstalige cultuur te vergroten

Missie

Om dit te bereiken wordt via dbnl.org in samenwerking met diverse partners een digitale collectie van Nederlandstalige teksten in hoge kwaliteit ontsloten, die representatief is voor de letterkunde, taalkunde en bredere cultuurgeschiedenis van het gehele Nederlandse taalgebied (Nederland, België, Suriname, Aruba, Curaçao en Sint-Maarten).

Doelgroepen

De primaire doelgroep van de DBNL bestaat uit literatuur- en taalwetenschappers, (cultuur)historici en docenten/leraren en studenten/leerlingen in het hoger en middelbaar onderwijs. Een secundaire doelgroep bestaat uit liefhebbers van literatuur en de Nederlandse taal. De DBNL richt zich in de eerste plaats op het faciliteren van onderzoek, zowel professioneel als voor verdieping en plezier. De DBNL is er voor gebruikers uit het gehele taalgebied en daarbuiten.

3. ORGANISATIE

3.1 Beleid

Commissie DBNL

De Commissie DBNL bepaalt het beleid en zorgt ervoor dat de DBNL als een gezamenlijk Nederlands-Vlaams programma wordt beheerd en gepresenteerd. De Commissie bestaat uit twee vertegenwoordigers van de Vlaamse Erfgoedbibliotheken, twee van de KB en twee van de Taalunie. De Commissie stelt de meerjarenplannen op en ziet toe op de uitvoering van het beleid. De Commissie DBNL laat zich waar nodig bijstaan door specialisten vanuit de drie betrokken organisaties en het bredere veld.

Taalunie

Het Nederlands is een officiële taal in Nederland, Vlaanderen, Suriname en het Caribische deel van Nederland. De overheden voeren op dit punt gezamenlijk beleid via de Taalunie. De Taalunie ondersteunt het Nederlands zodat het een aantrekkelijke en levendige taal blijft, in binnen- en buitenland. Dat doet zij onder andere door het Nederlands te beschrijven en beschikbaar te stellen, gebruikers te ondersteunen en de Nederlandstalige cultuur uit te dragen.

Een gezamenlijke online collectie van de Nederlandstalige literatuur doet recht aan deze missie. Wanneer dit erfgoed op een hoog kwaliteitsniveau toegankelijk is, komt dat zowel de taalgebruikers als de positie van de taal en cultuur ten goede.

Voor de uitvoering van deze missie werkt de Taalunie samen met de KB en de Vlaamse Erfgoedbibliotheken. Deze samenwerking richt zich op het verzamelen, digitaliseren en ontsluiten van Nederlandstalig literair erfgoed voor maatschappelijk en persoonlijk gebruik. De uitbouw en de promotie van de DBNL is daarbij de collectieve verantwoordelijkheid van Vlaanderen en Nederland, vertegenwoordigd door de drie partners.

In de verschillende gremia van de DBNL zetelen in principe steeds vertegenwoordigers van de drie partijen: personeelsleden of bestuurders dan wel experts die door hen zijn aangeduid. Daarbij wordt steeds gestreefd naar evenredigheid tussen Vlaanderen en Nederland en is bovendien aandacht voor het Caribische deel van het taalgebied.

3.2 Uitvoering

Koninklijke Bibliotheek (Nederland)

De Koninklijke Bibliotheek (KB) is de nationale bibliotheek van Nederland. Vanuit de kracht van het geschreven woord draagt de KB, samen met partners op het terrein van erfgoed, wetenschap en met de openbare bibliotheken, bij aan een slimmer, vaardiger en creatiever Nederland. Sinds 1 januari 2015 is de DBNL ondergebracht bij de KB.

De KB is verantwoordelijk voor de uitvoerende werkzaamheden rond de DBNL. Dat betekent met name:

- onderhoud, beheer en duurzame opslag van de collectie en bijbehorende (meta)data
- herbruikbaar maken van de collectie
- zichtbaar maken van de collectie via de website dbnl.org
- digitaliseren en metadateren van nieuwe content
- treffen van regelingen rond auteursrecht
- communicatie met gebruikers en stakeholders
- monitoring van het gebruik

Binnen de KB is de dienstcoördinator DBNL verantwoordelijk voor het functioneren en de ontwikkeling van de DBNL. Deze coördineert de lopende processen, is verantwoordelijk voor de uitvoering van het beleid, initieert gewenste veranderingen van de dienst en draagt zorg voor de opvolging daarvan. De dienstcoördinator is het centrale aanspreekpunt voor gebruikers en stakeholders van de DBNL en zorgt voor het relatiebeheer en de afstemming met samenwerkingspartners en externe partijen. Binnen de KB is het digitaliseringsteam onder meer belast met de materiaalvoorbereiding, kwaliteitscontroles en het verwerken van metadata. Het DBNL-ontwikkelteam houdt zich bezig met de doorontwikkeling van de website en de achterliggende systemen.

Vlaamse Erfgoedbibliotheken

Bij de overgang van de DBNL naar de KB is aan de vzw Vlaamse Erfgoedbibliotheken gevraagd om Vlaanderen te vertegenwoordigen in de Commissie DBNL. Dat doet ze in afstemming en samenwerking met de belangrijkste stakeholders in Vlaanderen. De vzw Vlaamse Erfgoedbibliotheken is de dienstverlenende organisatie van en voor erfgoedbibliotheken in Vlaanderen en Brussel. Via onderzoek en projecten versterkt de organisatie de professionele en duurzame erfgoedwerking in bibliotheken. Als expertisenetwerk zet ze in op ontmoeting, open kennisdeling en samenwerking. Ze beheert overkoepelende databanken met gegevens over collecties bibliothecair erfgoed, middeleeuwse manuscripten, oude drukken en historische kranten die in Vlaanderen worden bewaard.

De Vlaamse Erfgoedbibliotheken neemt ook enkele uitvoerende taken op zich voor de DBNL. Sinds april 2017 beschikt de Vlaamse Erfgoedbibliotheken over een projectmedewerker DBNL die instaat voor de positionering van de DBNL binnen Vlaanderen. De projectmedewerker is aanspreekpunt voor de diverse Vlaamse actoren, neemt initiatieven die samenwerking, overleg en het gebruik van de DBNL in Vlaanderen verhogen en coördineert en ondersteunt de aanlevering van titels vanuit de Vlaamse collecties. De projectmedewerker is ook de secretaris van de werkgroep content en werkt mee aan de communicatie, het stimuleren van hergebruik van DBNL-data in Vlaanderen en het regelen van de Vlaamse auteursrechten. Zij werkt hierbij nauw samen met de dienstcoördinator DBNL.

3.3 Advies

Werkgroep content

De werkgroep content bestaat uit vertegenwoordigers van de Taalunie, de KB de Vlaamse Erfgoedbibliotheken en experts uit het veld. De voorzitter en de secretaris zijn aangesteld door de Vlaamse Erfgoedbibliotheken. De werkgroep adviseert de Commissie DBNL over de samenstelling van de collectie. De werkgroep wijst, in overeenstemming met de uitgangspunten voor de collectiesamenstelling, aan welke titels, collecties en oeuvres gedigitaliseerd moeten worden. De werkgroep zorgt voor aftoetsing van zijn adviezen binnen de onderzoeks-, bibliotheek-, erfgoed- en onderwijssectoren. Daarvoor is een pool van deskundigen samengesteld die wordt geraadpleegd als specifieke expertise nodig is. De pool van deskundigen dekt alle aandachtsgebieden voor de collectievorming af, waaronder Suriname en het Caribisch gebied.

4. TERUGBLIK AFGELOPEN BELEIDSPERIODE

In het meerjarenbeleidsplan 2018-2020 waren vier krachtlijnen gedefinieerd:

1. Terug tot de kern
2. Groter bereik
3. Meer Vlaanderen in de DBNL, meer DBNL in Vlaanderen
4. Samenwerking en uitwisseling

Hieronder beschrijven wij de belangrijkste resultaten die in de afgelopen beleidsperiode behaald zijn.

Terug tot de kern

Er werd ingezet op de verdere uitbreiding en optimalisering van de kern van de DBNL: de unieke collectie van in zeer hoge kwaliteit gedigitaliseerde teksten met de bijbehorende (meta)data. Door selectiecriteria voor verschillende genres en deelcollecties (o.a. jeugdliteratuur, secundaire literatuur, werk van vrouwen) aan te scherpen kreeg de collectie-aangroei meer focus.

Er werden stappen gezet om de gehele collectie zo veel mogelijk in hoogwaardige bestandsformaten aan te bieden: rechtenvrije teksten worden inmiddels ook aangeboden in XML- en .txt-formaat en ongecorrigeerde ocr – een bestandsformaat van lage kwaliteit – wordt niet langer beschikbaar gesteld.

De auteurspagina's op dbnl.org werden opgeschoond, waardoor alleen titels worden vermeld die in de collectie aanwezig zijn óf waarover secundaire literatuur in de collectie aanwezig is. Daarnaast werden de eerste stappen gezet in het verbeteren van de zoekfunctionaliteit.

Deze focus op de kern bracht ook met zich mee dat andere typen (redactionele) content elders werden ondergebracht of werden verwijderd. De homepage werd aangepast, waardoor er meer aandacht werd gevestigd op de belangrijkste functionaliteiten en tools. De voorheen aan DBNL verbonden auteurswebsites mennoterbraak.nl, eduperron.nl en willemfrederikhermans.nl werden overgedragen aan externe partijen.

Groter bereik

Vanwege het publieke belang van de DBNL als bron voor Nederlandstalig literair erfgoed werd in de afgelopen beleidsperiode actief ingezet op het bereiken van een zo groot mogelijk publiek. Behalve inspanningen op het gebied van marketing en communicatie, onder andere rond het twintigjarig jubileum in 2019, werd daartoe ook ingezet op hergebruik van (gedeelten van) de DBNL-collectie. De DBNL-dataset werd door de KB beschikbaar gesteld als Linked Open Data en de auteursdata werden gekoppeld aan de Nederlandse Thesaurus van Auteursnamen (NTA). De rechtenvrije teksten uit de DBNL-collectie werden bovendien op de website beschikbaar gesteld in de door (data) wetenschappers gewenste bestandsformaten XML en .txt met de bijbehorende metadata. Hiervan werd meteen gretig gebruik gemaakt door (data)wetenschappers. Mede dankzij deze inspanningen nam het gebruik van de DBNL flink toe van ruim vier miljoen bezoeken in het jaar 2018 tot rond de vijf miljoen in 2020.

Daarnaast werden een klanttevredenheidsonderzoek (met een score van 8,1) en een gebruikersonderzoek naar de zoekfunctionaliteit uitgevoerd. Met dat laatste onderzoek werd meer inzicht verkregen in de behoeften van gebruikers bij het zoeken in DBNL. Met name de vindbaarheid van teksten en het uitgebreid zoeken en filteren werden aangewezen als verbeterpunten. De eerste verbeteringen zijn inmiddels doorgevoerd.

Meer Vlaanderen in de DBNL, meer DBNL in Vlaanderen

Ook werd gewerkt aan het vergroten van het aandeel Vlaamse werken binnen de DBNL-collectie. Hiervoor werd onder meer een bruikleenovereenkomst gesloten tussen de KB en de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience, waardoor een flink aantal Vlaamse werken kon worden ingescand ten behoeve van fulltext digitalisering voor DBNL. Daarnaast werd het Vlaamse deel van de collectie beter uitgelicht in de nieuwsbrief en overige communicatie. Mede dankzij deze inspanningen nam het gebruik van de DBNL in Vlaanderen flink toe: vergeleken met het jaar 2018 groeide het aantal bezoeken aan dbnl.org vanuit Vlaanderen met meer dan 50%.

De belangrijkste beperking voor het online beschikbaar stellen van Vlaams materiaal op dbnl.org blijven auteursrechten. Een collectieve regeling zoals die voor Nederlandse werken bestaat, werd niet gerealiseerd. Dit heeft onder meer te maken met de complexiteit van het Belgische auteursrechtelijke landschap en nieuwe Europese regelgeving die nog moet worden geïmplementeerd in de wetgeving van de lidstaten (zie p.14 Auteursrechten zijn waar mogelijk collectief geregeld). Daardoor blijft individuele rechtenklaring voor Vlaamse werken vooralsnog noodzakelijk. Vanwege deze voortdurende situatie werd alvast een pilootproject gestart om de beschikbaarheid van Vlaamse tijdschriften te verbeteren door middel van afspraken met de uitgever en redactie. Het gaat hier om reeds gedigitaliseerde tijdschriften waarvan een groot aantal van de artikelen om auteursrechtelijke redenen werd afgeschermd.

Samenwerking en uitwisseling

Er werd actief samengewerkt met wetenschappers, culturele instellingen en tijdschriftredacties. Zo werden voor het project [Chronicling Novelty](#) ongeveer honderd lokale kronieken gedigitaliseerd die niet alleen gebruikt worden voor historisch onderzoek, maar ook online beschikbaar werden gesteld in de DBNL. Voor het twintigjarig jubileum van DBNL in 2019 werd onder meer samengewerkt met de redactie van het tijdschrift *Vooys* en Vlaams-Nederlands huis deBuren in Brussel, dat het jubileumfeest faciliteerde. Verder werd een samenwerking aangegaan met het Poëziecentrum in Gent: vanaf hun nieuwe online platform [Poëzie-centraal](#) wordt doorverwezen naar poëzie-ebooks in de DBNL. Tot slot waren er contacten met diverse tijdschriftredacties, stichtingen, uitgevers en auteurs. Hierdoor konden vele mooie titels online beschikbaar worden gesteld, waaronder de tijdschriften *Onze Taal*, *Elsevier's Geïllustreerd Maandschrift* en *OSO, Tijdschrift voor Surinaamse Taalkunde, Letterkunde en Geschiedenis*, en monografieën als *Land van waan en wijs* en de reeks *Geschiedenis van de Nederlandse literatuur*.

5. KRACHTLIJNEN

In deze beleidsperiode (2021-2023) zet de Commissie DBNL in op twee krachtlijnen: (1) optimale beschikbaarheid en toegankelijkheid, en (2) representativiteit en meerstemmigheid. Hiermee wordt de in de vorige beleidsperiode ingeslagen weg voortgezet, toen al stappen werden gezet op een aantal van de genoemde onderwerpen. Binnen deze krachtlijnen worden de volgende doelstellingen gedefinieerd:

Optimale beschikbaarheid en toegankelijkheid

De DBNL-collectie is zo goed mogelijk beschikbaar en toegankelijk.

- Teksten en bijbehorende (meta)data zijn van hoge kwaliteit
- De website is gebruiksvriendelijk en overzichtelijk
- De DBNL-collectie is toegankelijk voor iedereen
- DBNL-teksten en -data zijn open beschikbaar
- Auteursrechten zijn waar mogelijk collectief geregeld

Representativiteit en meerstemmigheid

De DBNL-collectie wordt waar mogelijk meerstemmiger en representatiever voor de Nederlandse letterkunde, taalkunde en cultuurgeschiedenis.

- De representativiteit en meerstemmigheid van de DBNL-collectie worden vergroot
- Bekende hiaten in de collectie worden gevuld
- Onbekende hiaten in de collectie worden geïdentificeerd
- De presentatie weerspiegelt de diversiteit van de collectie

6. ACTIVITEITEN

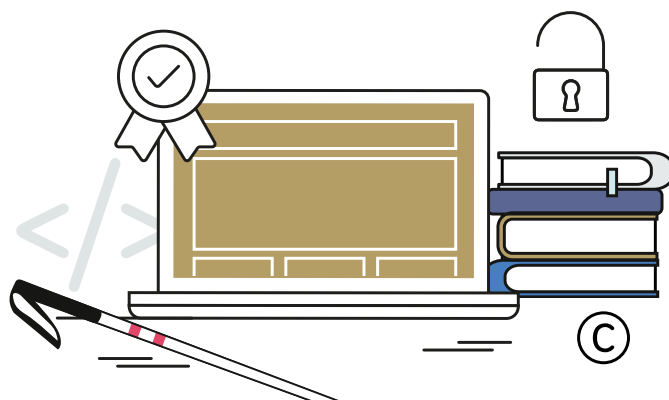
Optimale beschikbaarheid en toegankelijkheid

Teksten en bijbehorende (meta)data zijn van hoge kwaliteit

De collectie van de DBNL bestaat uit zo'n 17.500 fulltext op artikel- of hoofdstukniveau ontsloten monografieën en tijdschriften in TEI XML, met de bijbehorende metadata. De digitaliseringskwaliteit is zeer hoog (99,995% correct) en de teksten zijn voorzien van een rijke metadatastructuur die onderlinge verbanden zichtbaar maakt. De DBNL-collectie wordt gepresenteerd in verschillende bestandsformaten.

In de afgelopen beleidsperiode zijn stappen gezet om zo veel mogelijk hoogwaardige bestandsformaten aan te bieden op dbnl.org. Deze ontwikkeling zal worden voortgezet. Scans van originelen, epubs en pdf-tekstbestanden worden zo veel mogelijk toegevoegd waar die ontbreken. Bovendien zullen deze bestanden worden herzien, zodat zij beter aansluiten bij de wensen van gebruikers en voldoen aan de wettelijke vereisten voor digitale toegankelijkheid (zie p. 13 De DBNL-collectie is toegankelijk voor iedereen).

Daarnaast wordt geïnvesteerd in de kwaliteit van de DBNL-(meta)data. De DBNL-database zal worden opgeschoond en de metadatering in de teksten wordt waar nodig herzien. Dit is niet alleen noodzakelijk om de werkprocessen te optimaliseren, maar ook om functionaliteitsverbeteringen aan de website te kunnen doorvoeren. Zo zijn individuele tijdschriftnummers op dit moment niet gemarkeerd in de metadata, waardoor deze niet goed te onderscheiden zijn. Hiervoor wordt een extra 'laag' in de metadatering toegevoegd. Dit is ook een vereiste voor het aanbrengen van citatielinks (zie p. 13 De website is gebruiksvriendelijk en overzichtelijk).

De website is gebruiksvriendelijk en overzichtelijk

De DBNL-collectie wordt ontsloten via de website dbnl.org, met aliassen dbnl.nl en dbnl.be. De algehele functionaliteit en de overzichtelijkheid van de website worden in deze beleidsperiode verder verbeterd. Daarbij wordt met name ingezet op de zoekfunctionaliteit en de informatie-architectuur: de manier waarop de informatie gepresenteerd wordt. Dit zijn de onderwerpen die DBNL-gebruikers hebben aangewezen als de belangrijkste.

Daarnaast is het om juridische redenen belangrijk dat gebruikers beter geïnformeerd worden in hoeverre (her)gebruik van de geraadpleegde tekst toegestaan is. Om die reden zullen de auteursrechtelijke status van een tekst en de bijbehorende gebruiksvoorwaarden op titelniveau worden toegevoegd. Verder worden het Algemeen Letterkundig Lexicon (ALL) en de atlasfunctionaliteit gebruiksvriendelijker en aantrekkelijker gemaakt. Tot slot zullen bij alle op dbnl.org beschikbare teksten citatielinks worden aangebracht, om het verwijzen naar werken in de DBNL te vergemakkelijken.

Bij de doorontwikkeling van de website staat steeds de gebruiker centraal. Het gebruik van (specifieke onderdelen van) de website wordt continu gemonitord en door middel van gebruikersonderzoek wordt meer inzicht verkregen in de behoeften van gebruikers. Daarnaast zal er een DBNL-gebruikerspanel ingericht worden dat meedenkt over functionele verbeteringen aan de website.

De DBNL-collectie is toegankelijk voor iedereen

Het streven is dat de website dbnl.org – en daarmee de DBNL-collectie – zo goed mogelijk toegankelijk is voor iedereen. In de afgelopen beleidsperiode zijn er al veel verbeteringen doorgevoerd aan de website als het gaat om digitale toegankelijkheid voor mensen met een functiebeperking. Daarbij wordt gewerkt volgens de internationale toegankelijkheidsrichtlijnen Web Content Accessibility Guidelines (WCAG 2.1, niveau A en AA), die inmiddels wettelijk verplicht zijn voor websites in de publieke sector. Er is een [toegankelijkheidsverklaring](#) toegevoegd, die jaarlijks geactualiseerd wordt. Digitale toegankelijkheid blijft steeds een aandachtspunt bij de verdere doorontwikkeling van de website.

Verder zal in deze periode worden verkend welke rol de DBNL zou kunnen spelen bij het laagdrempelig ontsluiten van Nederlandse literatuur voor mensen die hiertoe minder makkelijk toegang hebben en bij het ondersteunen van de Nederlandstalige leescultuur.

DBNL-teksten en -data zijn open beschikbaar

In deze beleidsperiode wordt verder ingezet op (her)gebruik van de DBNL-collectie, uiteraard met inachtneming van auteursrechten. DBNL-data worden waar mogelijk beschikbaar gesteld via open standaarden, zowel via de website als via andere kanalen binnen en buiten de KB. Daarbij wordt zo veel mogelijk aangesloten bij de [FAIR-principes](#),¹ die gangbaar zijn binnen de (data)wetenschappen. Op deze manier worden de DBNL-data geschikt voor hergebruik in wetenschappelijk onderzoek, ontsluiting in interfaces voor specifieke wetenschappelijke doeleinden (zoals [Nederlab](#)) en andere toepassingen, zoals apps. Ook participeert de KB in het NWO-project [CLARIAH-PLUS](#), dat werkt aan een gemeenschappelijke data-infrastructuur voor de geesteswetenschappen. Vanwege de rijke metadata en de goed ingerichte datastructuur spelen DBNL-data een belangrijke rol in het CLARIAH-pilotproject dat de KB in samenwerking met het KNAW Humanities Cluster uitvoert in 2021-2022.

Daarnaast wordt er verder gewerkt aan koppelingen vanuit externe bronnen, waaronder Wikipedia en bibliotheken in Nederland en Vlaanderen. Gedeelten van de DBNL-data, zoals de lemmata van het [Algemeen Letterkundig Lexicon \(ALL\)](#), zullen worden ondergebracht in Wikidata en worden daarmee beter vindbaar voor gebruikers die DBNL nu nog niet weten te vinden.

¹ Findable (vindbaar), Accessible (toegankelijk), Interoperable (uitwisselbaar) en Reusable (herbruikbaar).

Auteursrechten zijn waar mogelijk collectief geregeld

Op dit moment wordt in België en Nederland gewerkt aan een herziening van de nationale wetgeving op het gebied van het auteursrecht. Het gaat om de implementatie van de Europese DSM-richtlijn (*Digital Single Market*) die uiterlijk 7 juni 2021 gerealiseerd moet zijn. Voor de DBNL zijn met name de artikelen relevant die betrekking hebben op het beschikbaar stellen van werken die niet meer in de handel verkrijgbaar zijn (zgn. out-of-commerce werken) door erfgoedinstellingen en Text and Data Mining. Complicerende factor daarbij is dat de DBNL-collectie zowel werken uit Vlaanderen als uit Nederland bevat.

De KB is als partij die de DBNL-collectie beschikbaar stelt verantwoordelijk voor het afsluiten van licenties voor alle teksten en afbeeldingen op DBNL. Vooruitlopend op de DSM-richtlijn heeft de KB in 2016 resp. 2017 collectieve regelingen getroffen met de Nederlandse collectieve beheersorganisaties Pictoright (afbeeldingen) en Stichting Lira (teksten). Deze overeenkomsten zijn afgesloten tegen betaling en worden periodiek verlengd. Daarmee zijn de auteursrechten die rusten op afbeeldingen en een deel van de teksten op DBNL collectief geregeld en is individuele rechtenklaring hiervan niet langer nodig. Deze licenties zijn echter beperkt van toepassing op werken van Vlaamse auteurs en in Vlaanderen uitgegeven tijdschriften. Als gevolg hiervan zijn er naar verhouding nog altijd minder Vlaamse dan Nederlandse teksten beschikbaar in de DBNL.

Om deze situatie te veranderen is een collectieve regeling nodig met een of meerdere Belgische of Vlaamse collectieve beheersorganisaties, waarvoor de nieuwe auteursrechtwetgeving ruimte zal bieden. In nauwe samenwerking met de Vlaamse Erfgoedbibliotheken zal de KB zich inspannen om tot een dergelijke regeling te komen. Hierdoor wordt de situatie voor Vlaams en Nederlands materiaal in de DBNL-collectie zoveel mogelijk gelijkgetrokken en zal de invloed van auteursrechtelijke beperkingen op de aangroei én beschikbaarstelling van Vlaams materiaal kleiner worden.

Representativiteit en meerstemmigheid

De representativiteit en meerstemmigheid van de DBNL-collectie worden vergroot

De DBNL-collectie omvat werken uit de Nederlandstalige letterkunde, taalkunde en cultuurgeschiedenis, waarbij van oudsher wordt gestreefd naar representativiteit voor het hele Nederlandse taalgebied (Nederland, België, Suriname, Aruba, Curaçao en Sint-Maarten). Representativiteit beperkt zich echter niet tot deze geografische dimensie, maar heeft voor de Commissie DBNL ook betrekking op andere aspecten van de Nederlandse letterkunde, taalkunde en cultuurgeschiedenis. Het gaat dan in het bijzonder om literaire genres, culturele hiërarchie (teksten en genres met verschillende status, bijvoorbeeld detectives naast poëzie) en de academische disciplines binnen de Neerlandistiek. Het streven is dat de DBNL-collectie in deze opzichten representatiever wordt.

Daarnaast streeft de Commissie DBNL naar een grotere mate van meerstemmigheid binnen de DBNL-collectie. Het gaat daarbij om een evenwichtiger vertegenwoordiging van auteurs en werken met verschillende achtergronden. Meerstemmigheid binnen de DBNL-collectie richt zich in het bijzonder op de aspecten gender (teksten geschreven door mannen en vrouwen, thematiek, genres), regionale diversiteit (streektaalen, dialecten, volkscultuur) en etniciteit, geaardheid en religie van auteurs.

In deze beleidsperiode worden concrete stappen gezet om de representativiteit en meerstemmigheid van de DBNL-collectie te vergroten. Ook binnen de bestaande selectiecriteria is dit een aandachtspunt. Daarbij wordt uiteraard rekening gehouden met juridische, uitvoeringstechnische en financiële beperkingen. Zo is het verkrijgen van exemplaren van minder geanoniseerde werken soms arbeidsintensiever en/of kostbaarder.

Bekende hiaten in de collectie worden gevuld

Een aantal belangrijke hiaten in de collectie is al bekend. Het gaat met name om literaire werken geschreven door vrouwen, Nederlandstalige (post)koloniale literatuur en taalkundige werken. Deze drie categorieën krijgen in deze beleidsperiode prioriteit.

Literair werk geschreven door vrouwen is structureel onderbelicht gebleven in de literatuurgeschiedschrijving en is ook in de DBNL-collectie ondervertegenwoordigd. Vanuit het oogpunt van gender-diversiteit wordt in deze beleidsperiode ingezet op het beschikbaar stellen van meer literair werk van vrouwen door de eeuwen heen. Hiervoor is reeds een selectiecriteria geformuleerd.

Suriname is al vrij goed vertegenwoordigd in de DBNL-collectie, maar voor literatuur uit en over de voormalige Nederlandse Antillen, voormalig Nederlands-Indië en voormalig Belgisch-Congo lijkt dit minder het geval te zijn. Met behulp van gerichte analyses en adviezen van experts worden de betreffende hiaten in meer detail geïdentificeerd, waarna zij kunnen worden gevuld.

Een van de academische disciplines binnen de Neerlandistiek die in de afgelopen periode weinig aandacht heeft gekregen bij de collectievorming, is de taalkunde. Het streven is dat een dwarsdoorsnede van Nederlandstalige taalkundige boeken en tijdschriften online beschikbaar wordt gesteld in de DBNL. In deze beleidsperiode wordt in dat opzicht een inhaalslag gemaakt. Verder is bekend dat van veel reeds in de DBNL aanwezige tijdschriften jaargangen missen. Deze zullen zoveel mogelijk worden aangevuld.

Tot slot wordt ingezet op het aangaan van samenwerkingen met bestaande initiatieven en organisaties, auteurs en uitgevers, bijvoorbeeld op het gebied van regionale literatuur. De mogelijkheid van door externe partijen aangedragen en (mee)gefinancierde projecten wordt actief gepromoot, mits die passen binnen de DBNL-collectie.

Onbekende hiaten in de collectie worden geïdentificeerd

Op dit moment is niet duidelijk hoe representatief en/of meerstemmig de DBNL-collectie is op een aantal van de genoemde (en mogelijk ook andere) aspecten. Door het inrichten en uitvoeren van periodieke analyses van de collectiesamenstelling zal in deze beleidsperiode worden bepaald wat de overige hiaten zijn in de DBNL-collectie. Daarnaast worden experts uit het veld bevroegd om te bepalen welke deelgebieden tot nu toe buiten beeld zijn gebleven. Hierdoor kan in de toekomst gericht worden gestuurd op een representatieve collectie-aangroei.

De presentatie weerspiegelt de diversiteit van de collectie

Naast het aanvullen van de collectie wordt in de presentatie van de bestaande collectie op de website meer nadruk gelegd op diversiteit. Op dit moment worden Limburgse, Friese, Surinaamse en Zuid-Afrikaanse literatuur als aparte deelcollecties gepresenteerd. Aan de huidige uitgelichte deelcollecties worden in ieder geval literatuur van de Caribische eilanden, Indische letteren en LGBT²-literatuur toegevoegd. Op deze manier wordt de diversiteit van de DBNL-collectie beter zichtbaar gemaakt.

² Er worden internationaal gezien verschillende afkortingen gehanteerd; de Nederlandse overheid kiest voor LHBTI; de Vlaamse overheid gebruikt de termen holebi en transgender.

7. COMMUNICATIE

Ter ondersteuning van de activiteiten in dit Beleidsplan is er een communicatieplan opgesteld waarin de communicatiestrategie en -activiteiten rond de DBNL zijn uitgewerkt. Deze zijn vooral gericht op intenser (her)gebruik van de DBNL en het verhogen van het bereik van de digitale bibliotheek, in het bijzonder in Vlaanderen.

De belangrijkste communicatiekanalen voor de DBNL zijn:

- de website dbnl.org
- de maandelijkse DBNL-nieuwsbrief
- website, nieuwsbrieven en sociale media van de partnerorganisaties
- evenementen en congressen

8. FINANCIËN

In de periode 2021-2023 ontvangt de KB van de Taalunie jaarlijks een budget van € 725.000 voor de digitalisering van teksten binnen de beleidskaders van de Commissie DBNL. Daarnaast draagt de KB uit eigen middelen bij aan de werking van de DBNL. De vzw Vlaamse Erfgoedbibliotheeken zoekt voor haar inbreng in 2021-2023 nog aanvullende financiering.

Colofon

Dit beleidsplan is een uitgave van de Commissie DBNL en kwam tot stand door de gewaardeerde inbreng van diverse stakeholders in het gehele taalgebied.

Redactie: Taalunie, Vlaamse Erfgoedbibliotheken en Koninklijke Bibliotheek

Beeld omslag: iStock

Vormgeving en illustraties: Carlien Keilholtz

www.dbnl.org

taal:
unie

KB } nationale
bibliotheek